

ומ"ש וגם מפני שרבים מעמי הארץ וכו'. לר"ך נמי להאי טעמא דאם לא כן קשה היה להם למקן שלא יאמרו שום ברכה עד שיטול ידיו תחלה לזוהר לזרע תקנו לסדרן בניה הכנסת לה אמר שהטעם הוא מפני שרבים מעמי הארץ וכו' אבל מפני טעם זה נלמד לא היו מתקנין שלא לזכר כל אחת ואחת בשעתה כפי דין התלמוד אלא כיון דנעל כרחק לר"ך לשנות דין התלמוד דכיון דל"ן הידים נקיות אי אפשר לזכר כל אחת ואחת בשעתה לפיכך תקנו אותה בניה הכנסת כדי לזכות להעמי הארץ: ופ"ש אב"ד ודאי חובה וכו'. כלומר לא יסמון כל אדם על עניינת אמן ושלא יזכר בעצמו אעפ"י שהוא נקי בהן דפשיטא דמונה היא על כל יחיד ויחיד וכו' והביא מה שהשיב רב נטרונאי וכו' להורות שיהיו נזהרין לזכר אותה ולא יסמכו על עניינת אמן כי איכא סגנת מיתת מאה ישראל בכל יום כמו שהיה קודם שנתקן דוד מאה ברכות אלו דלא מהני עניינת אמן אלא לעמי הארץ שאינן יודעין לזכר אלא היודע לר"ך לזכר:

בשעתה (יג) ולפי שאין הידים נקיות (יד) תקנו לסדרן בבית הכנסת. וגם מפני שרבים עמי הארץ שאינם יודעים אותן תקנו שיסדרום בבית הכנסת ויעזו אמן אחריהם ויצאו ידי חובתן: ג אבל ודאי חובה הוא על כל יחיד ויחיד לזכר אותן דתניא היה רבי מאיר אומר (טו) מאה ברכות חייב אדם לזכר בכל יום וסמכוים על דרש הפסוקים. והשיב רב נטרונאי ריש מתבתא דמתא מחסיא (טז) דוד המלך עליו השלום תקן מאה ברכות

בו שאלו"ם ששמע התרגול בחלות לילה מנכר עליו בשחר דכיון דלאחר מכן מנכר לא נתנו חכמים צוה שיעור חסיפה ומיהו בירושלמי (ברכות פ"ט ה"ג) אמרינן גבי נרקים היה יושב צדית הכסא וכו' נראה מזה שאין ברכה השנה אלא בחוץ כדי דיבור של ראייה ושמיעה אלא יש לומר שסדר ברכות הללו ברכות השנה על מנהגו של עולם ואפילו לא שמע שבו מנכר עליו וכן בזולן עכ"ל ומה שכתב שאפילו לא נתייב כהן מנכר יתבאר לקמן (ד"ה וכל הברכות) נביעתא דשמיה: ועל מה שכתב רבינו וגם מפני שרבים מעמי הארצות שאינם יודעים אותן וכו'. אב"ד ודאי חובה היא על כל יחיד ויחיד לזכר אותן. כמז משה"ל אנוהב ו"ל

הכוונה לומר שלא נחשוב שמתאר שאין מנכרין אלו הברכות מומן שכבר נדחו וכיון דלידמו אידמו אמר שאין זה מן הדק אבל מוצה על כל יחיד לזכר ורמו עוד צוה שאינו יודע כשאתר מנכר אותם אם לא יכוין הוא לזכרה לפטור עצמו ע"כ ולי נראה שרצונו לומר דסלקא דעתך אמינא שלא נתקנו לזכרן אלא לזכור שאלו מנכר וכולם

עושים אמן אבל לא ביחיד קמ"ל. וברכה נטילה ידים אם אומר אותה בשעת נטילה או אם ממתין עד ציה הכנסת נחבאר בתמ"ו ו' (ג"י ד"ה ו"א) גם אם כתבתי טעם למה שנהגו נאשכחו שאלו מנכר וחמירי עוין אחריו אמן וחורין ומנכרין לעצמם הברכות שענו אחריהם אמן:

ג דתניא היה רבי מאיר אומר מאה ברכות חייב אדם לזכרן בכל יום. כפרק הסכלת (מנחות מג:) ומנין מאה ברכות כן הוא צילה כשהולך לישן מנכר המפיל חבלי שינה ונשחר מנכר נטילה ידים ואשר יזר ועוד מנכר ט"ו ברכות מאלהי נשמה עד הגומל חסדים טובים ושלש ברכות על החורה וברכה לזיית וברכה מפילין וברוך שאמר וישתבח וברכות ק"ש שחרית וערבית שבע הרי ל"ב וי"ז ברכות בשלש פסלות ובשתי סעודות שהוא סועד אחת ערבית ואחת שחרית יש ט"ו ברכות מ' נכל סעודה אחת כשנטול ידיו וברכה המזיזת וד' ברכות שנברכת המזון וכשהוא שותה מנכר לפניו ולאחריו הרי מאה והמש ברכות אדם מנכר נכל יום ואם הוא מתענה ספרו מ' מסעודה אחת שאינו סועד ונמלא שאינו מנכר אלא ט' ל"ח יש לו להשלימן כשייית לזיית והפילין בחפלת המנחה ויזכר עליהם. ובשבת חסר בכל חפלה י"ב ברכות וברכה התפילין הרי ל"ז ונגדס אנו מוסיפין ברכה אחת מעין שבע וקידוש והפלת מוסף שיש בה ז' ברכות וסעודה שלישית שיש בה ח' ברכות הרי י"ז חסרו עדיין שששים להשלים מאה והמש שאנו מנכרין בכל יום נמלא שלהלים מאה ברכות חסרים עדיין ט"ו ברכות וכבר אמרו בפרק הסכלת (שם) דממלא להו באספרמקי ומגדים פירוש מניי נשמים ומיני פירות: וכתוב (יא) בשבלי הלקט (פ"ה ח) בשם גאון דמשלימין הברכות עשרים בשבת שקורין בחורה ו' בשחרית וג' בנמחה ומנכר כל אחד אחת נטילה ואחת לאחריה הרי עשרים ברכות והמפטיר מנכר שבע וכן כתוב בהגהות מיימוניות פ"ז מהלכות חפלה (א"ה ט) בשם רא"ם (ירושלמי פ"ה ר"ה) דברכות שמנכרין הקוראים בחורה וברכות המפטיר עולין לשומעיהן לתשכון וכן כתב הרא"ש בסוף פרק הרואה (פ"ה כ"ד) ומשמע מדברי ההגהות שם דדוקא כששומעין אותן ועוין אחריהם אמן ולי נראה דאפילו אם אומרם אחת נלחש כיון שהשומעים יודעים איזו ברכה הוא מנכר ומכוונים ללאת זה ידי חובתם ועוין אחריהם יולאים כדאמרין בפרק החליל (פוכה נ"א): שצדית הכנסת של אלכסנדריא היו מוסיפין בטורדין (הדויע ששים שלם לצור הנרכה ויענו אמן אלמא שהיו עושים אמן חף על פי שלא שמעו הנכרה דכיון שיודעין איזו ברכה סיים די כך וכמו שכתב רבינו נסימן קכ"ד וכיון שיכול לשנות אמן אעפ"י שלא שמע משמע דהכי נמי נסיק ידי חובה אותה ברכה נכך ואם הוא מתענה בשבת חסרו י"ז ברכות שששים סעודות וט"ו ברכות ששחרים נכל שבת הרי ל"ח וכשתחשוב נגדס עשרים ברכות שמנכרין הקוראים ושבע שמנכר המפטיר הרי כ"ז עדיין חסרו ד' וזכרן להשלימם בברכה לזיית בנמחה וברכה לזיית בשחר על טליית קטן ובברכות הריה ולדעת האומרים דאין מנכרים על החורה אלא שפי ברכות דהעבר נא אינה אלא סיום ברכה ראשונה נכניס במקומה ברכה המקדש שמו ברכים וסמ"ג כתבה נמנין הברכות (עין ס ק"ד.) (ב):

דרבנן בשה

(ב) ובסדינות אלו אין נוהגין להתעטף בטלית ותפילין כיום התענית ויש לזהר למלאות החשבון בברכות אחרות:

פרישה

(יג) ולפי שאין הידים נקיות תקנו כו'. עיין לעיל סימן ו' (א"ה ג) מה שכתבתי מזה: (יד) תקנו שיסדרום בבית הכנסת כו' אב"ד ודאי חובה. כמז מהר"י אנוהב ו"ל הכוונה לומר שלא נחשוב שמתאר שאין מנכרין אלו הברכות מומן שכבר נדחו וכיון דלידמו אידמו אמר שאין זה מן הדק אבל מוצה על כל יחיד לזכר ורמו עוד צוה שאינו יודע כשאתר מנכר אותם אם לא יכוין הוא לזכרה לפטור עצמו ע"כ ולי נראה שרצונו לומר דסלקא דעתך אמינא שלא נתקנו לזכרן אלא לזכור שאלו מנכר וכולם עוין אמן אבל ביחיד לא קא משמע לן: (טו) מאה ברכות חייב אדם לזכרן בכל יום. ל"ן סמ"ג ונפטר רב עמרם

הגהות והערות

(ט) עיין מג"א ס"ח ח שצ"ל צ"ו. וכתב כמחצית השקל שם דצ"ב כיון שמנה הב"י ברכת חפילין לברכה אחת וכמו שפסק לעיל בסיומן כ"ה סעיף ה' א"כ אין שמשלים בציצית ותפילין בנמחה עדיין חסרה ברכה אחת. ואפשר שכוונת הב"י שאעפ"כ חסרה ברכה אחת אלא שלא מצא חקון לאותה ברכה וכמ"ש לקמן לענין שבת עכ"ל: (י) והג"א ס"ח ח כתב דמי שמנכר על היין יש לו שלש ברכות שהים כלילה ואחת ביום א"כ יש י"ט ברכות וחסר י"ג למנין מאה: (יא) לפנינו בשבלי הלקט הנוסח שונה ממה שהביא ב"י ע"ש:

באר הגולה
ב פרוש המב"ם ג סוד
ובית יוסף בשם הרא"ש
ו מנחת מ"ג ה פ"ה

המים. כשנועל מנעליו יברך שעשה לי כל צרכי. כשהולך יברך (ז) (ח) המכין מצעדי גבר. כשהחגור חגורו יברך אוזר ישראל בגבורה. הגה או לובש (ח) האבנט המפסיק בין לבו לערוה (בית יוסף בשם הראב"ד). כשמשים כובע או מצנפת בראשו יברך (ט) עוטר ישראל בתפארה. כשישאל ידיו יברך על נטילת ידים. כשירחץ פניו יברך המעביר שנה מעיני וכו', (י) ויהי רצון וכו' עד ברוך אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל. אין לענות אמן אחר המעביר שנה מעיני עד שיחתם גומל חסדים טובים לעמו ישראל, שהכל ברכה אחת היא: ב יעכשו מפני שאין הידים נקיות וגם מפני עמי ארצות שאינם יודעים אותם, (יא) נהגו לסדרים בבית הכנסת (יב) ועונין אמן אחריהם ויוצאים (יג) [ד] (יד) ידי חובתן: ג יחייב אדם לברך בכל יום מאה (ט) ברכות לפחות: ד יצריך לברך בכל יום (טו) שלא עשני גוי, (יז) שלא עשני עבד, שלא עשני (ו) [ה] אשה. הגה ואפלו גר (כותים) (יח) יכול (ט) לברך קר (דעת עצמו) אכל

שערי תשובה

הגיע לפקוד עורים סגה ואמר מלביש צרמים וחור תוך כרי ודבר צריך עיון אם יצא ידיו פוקע עורים, אכל אם נתקפו למלביש צרמים יצא מלביש צרמים. ובש"ח פנים מאירות חלק א סימן ג"ה תפא כוה, שחרי הוא נדין המבאר בשלחן ערוך שם בלקח כוס שבר כו' שצא ולכן הגיה צריך עיון אם יצא ידיו מלביש צרמים, וענין שם ביד אפרים שאין צריך להגיה והדברים ככתבם, דקסוקא לה בהא פיו דבאמת חיבא רמי עלי לומר מלביש צרמים אין לחוש מה שאמר מלביש צרמים כמאן דליתא, מה שאין כן שם דבכהא גווא אין לו שכיבת לבא וחשיב כמאן דליתא, ולפי זה מה שכתב נתקפו למלביש צרמים, הינו, גם כן שעשה ואמר פוקע עורים וחור ואמר מלביש צרמים כוה יצא דמה שאמר באמצע פוקע עורים כמאן דליתא פיו שצבר ברה פוקע עורים, ענין שם, ומה שכתבתי שם בשם הגול מברכה: [ד] י"ח. עין פאר היטב. וענין סוף סימן ו לענין שחורין הלילה בעצת אמן שיש מחלקת בין הפוסקים כוה, ושם הכאתי דברי הרמ"ע בתשובה, ודעבר פטר עבד כו', ענין שם: [ה] אשת. עין פאר היטב. ובשלישי צמיר הגיה דעת האחרונים

באר היטב

ידיו על עיניו קום נטילה כמו שכתב סימן ר"ל: (ז) המכין. ומנהגנו אשר הכין: (ט) י"ח. אפילו לקני מוציא אם מכון בברכתו, וד אהרן ופרי חוש עלת תמיד וברכת אברהם, וענין בשערי כנסת הגדולה: (ו) ברכות. השעם לפי שהיו מתים בכל יום מאה נפשות מיישראל, תקן דוד על זה לברך מאה ברכות בכל יום. וביום הכפורים, קצת פוסקים כתבו דישק הדס או בשמים ומשעה לשעה ידית ויברך, אך אי אפשר לברך כל פעם אם לא בקהלת הדעת. וקצת פוסקים כתבו דאינו נכון להרחיב ריח טוב ביום שצדקה תורה צוות אדם נפשו, על כן יותר טוב לכתב על הפוסקים דעצת אמן דעצת הש"ח ועצת אמן אחר העולים במורה ובחפזיה בכלל להשלים מאה ברכות, ואן לא יצטרך לקח בשמים או הנדס להרחיב נהם, עין מגן אברהם ובהר"ם מסראני חלק ב סימן ק"ו: (י) אשה. בב"ח משמע דלפי מה שכתב בסעיף ה' גבי ממיר אחרים וכו', הוא הדין הקא אם ברך שלא עשני אשה בראשונה לא יברך שוב על עובד פוכבים ועבד, ענין שם, וט"ו קמב דלא דמי להודי, ענין שם. כנסת הגדולה קמב שהותר נכון שיברך שהגיסני תחת פניי השכינה, ענין שם.

(ח) לברך. פרוש, שיאמר שעשני גר, מגן אברהם ונחלת צבי וט"ו. ובשערי

משנה ברורה

לתינו ידיו על עיניו קום נטילה, כמו שכתב סימן ר"ל: (ז) המכין. ובאגדה (ח) כתבו אשר הכין: (ח) האבנט. אבנט דהקא הוא מכנסים, וכן האבנט שהתכיר השלחן ערוך בריש סימן צ"א דאף על גב דבלשון תורה פרוש אבנט הוא התורה כדכתיב ובאבנט בדי תגור, מכל מקום בלשון חכמים לפעמים קוראין המכנסים אבנט, ולכך נקט בלשון לובש ולא תגור [משנה יהודא]: (ט) עוטר ישראל. הוכיח (ט) ישראל בברכה זו וכן באזור ישראל, מה שאין כן באחרות, השעם, שהשאר הוא לזאת העולם, שהכל שרין כוה, מה שאין כן באלו שנים הם ביישראל לחוד משום צניעות, דתורה הוא משום שלא יחא לבו רואה את הערוה, וכובע היא משום צניעות, כדאיתא בשבת דף קנ"ו כפי ראשון מפני אימתא דמקור: (י) ויהי רצון וכו'. שומרי הלבו בתורתך לשון רבים [אחרונים]: ב (יא) נהגו לסדרים. ואם קטר גם להמתין בברכה נטילת ידים לסדרה בבית הכנסת, ענין לעיל בסימן ו ובבאר הלכה: (יב) ועונין אמן. ובדיעבד (י) אפילו לא ענו אמן ויצאין ידי הברכה, וכדלקמן בסימן ר"ג, פיו שפגנו לצאת: (יג) ידי חובתן. ואפילו לקני מוציא אם מכון בברכתו [אחרונים]. וענין לעיל בסוף סימן ו' כמגן אברהם שהביא בשם הלבוש להחמיד בברכה השחר שאינו מוציא פחות מצדקה, וענין לקמן בסימן ג"ט סעיף ד' בבאר הלכה שם מה שכתבנו אודות זה. ובקוננו המנהג שכל אחד מברך בפני עצמו ואין הש"ח מוציא שום אדם [עלת ממיר בסימן ו]: ג (יד) ברכות. השעם, (יא) לפי שהיו מתים בכל יום מאה נפשות מיישראל, תקן דוד על זה לברך מאה ברכות בכל יום. והנה (יב) בכל יום אנו מברכין עוד יותר ממאה ברכות. כיצד, בליילה כשהולך לישן מברך המפיל, ובשחר מברך על נטילת ידים ואשר יצר, ועוד ט"ו ברכות בברכות השחר וג' ברכות על התורה [לדעת הרמ"א לקמן בסימן מ"ז סעיף ו' בהג"ה]. הרי כ"ב, ובברכה יציאת ותפילין, הרי עוד שלש, לפי מנהגנו שמתברכין שמים על התפילין, הרי כ"ה, וברוך שאמר וישתבח, הרי עוד שתיים, ובברכה קריאת שמע שחריית וערבית עם ברכת

יבוא עינינו שמונה הרי ל"ה, ונ"ז ברכות דג' תפלות הרי צ"ב, ובשמי סעודת ששועד, אחת ערבית ואחת שחרית, יש ט"ז ברכות, פי בכל סעודה יש ח' ברכות, על נטילת ידים והמוציא וד' ברכות שבברכת המזון וכשהוא שותה כוס בברכת המזון מברך לפניו ולאחריו, הרי כסה הכל ק"ח ברכות. ואם כן, אף ביום התענית שחסר לו סעודה אחת, גם כן מקיים ק' ברכות. וביום השבת חסר לו י"ג ברכות המפאה, וכדאיתא כמגן אברהם, ענין שם, על כן יראה להשלים במיני פרות ומגדים, ואם אין לו, יוצא על פי הדחק במה שיכול לשמע דברת התורה והמפסיד ויצנה אמן, וכדלקמן בסימן רפ"ד. וכתב המגן אברהם, דלא יכניס עצמו בחשש ברכה שאינה צריכה משום מצות ק' ברכות. וביום הכפורים גם כן יוצא בשמיצת הברכות כמו בשבת, אך ביום הכפורים אחר כל התשובות חסר לו עוד שלש ברכות, וכתב המגן אברהם וישלם זה בברכת הריח על הבשמים, אך כל זמן שלא הסית עצתו מלקרית אסור לתור ולברך, ואפסך שלא יצא על פי הדחק במה שמכון להשלים בברכה אשר יצר אם נודפן לו. ויזהר שלא יברך שעשני ישראל, לשמע תורת הש"ח: ד (טו) שלא עשני וכו'. ויזהר שלא יברך שעשני ישראל, כמו שיש באיזה סדורים על ידי שבוש הדפוס, פי (יג) יש אומרים שכן לא יוכל לברך שוב שלא עשני עבד ולא עשני אשה: (טז) גוי. ואם ברך מתחלה שלא עשני אשה, (יז) יש אומרים דשוב לא יוכל לברך שלא עשני גוי ושלא עשני עבד, פי אשה צדיפה משתיקו, וממילא נכלל ההודאה, פי בכלל מתים כנה. וכן אם ברך שלא עשני עבד לא יוכל לברך שלא עשני גוי, פי עבד עדיף מגוי, דחוב בקצת מצות. אכל (טח) הרה אחרונים חולקין בכל זה, וכן הסכים האליה רבה ודרך המים דיוכל לברך: (יז) שלא עשני עבד. ועבד שגולד עבד, יש אומרים דלא יוכל לברך גם כן ברכת שלא עשני אשה, פי עבד ויל ספי מאשה, ויש חולקין, ענין בפרי מגדים: (יח) יכול לברך. פרוש, שיאמר שעשני גר, דמקרי עשני, כדכתיב ואת

שער הציון (ח) מגן אברהם: (ט) אחרונים: (י) פרי חוש: (יא) סוד בשם רבנו גסים און: (יב) אחרונים: (יג) בב"ח, וענין ט"ו: (יד) מגן אברהם ותיב תיים ותי אום: (טו) רש"ל ובי"ח גם בברכת וחקי כפושם וכל שכן כוה, וכן סתרי מגדים לא הסכים לברכה כמגן אברהם, וכן הס"ח חולק על ששה זו, וענין בחודשי ר' שצריך אינר שחולק גם כן על המגן אברהם:

ביצחק יקרא כשנועל. ענין בס' תקניד במשנ"ב ס"ק ל"א שכתב בשם הרבה אחרונים שגם כמי באב וביום הכפורים יברך. וענין כאן ב"כ התיים שפסק שלא יברך. מכל מקום לדעת הגר"א (הביא המשנ"ב להלן סי' נ"ב ס"ק י') שזמן ברכות השחר הוא גם בליילה, לברך כשנועל מנעלים בצאת יום הכפורים וט' באב. שער ג' בכל יום. הניט מקרב עד ערב, דכל מקום היום נמשך אחר הלילה. כן מוכח מהקיש בהשקפת הברכות ביה"כ, דאי מבקר עד בקר, הלא וכל לאלל במוציא י"כ כל מה שיצריך. תפלת ערבית מבעוד יום, ארמ"ר וללה"ה הקחשכ את הברכות ליום שעבר, ותמונה לענין, דאם כן איך נשקט מכל הפוסקים להעיר על כך, שהרי נמצא שחסר לו ממנין הברכות. לכן לעי"ד שחושב לו ליום הבא. תשדך החגרות לעמוד זה - בסוף הכרך

באר הגולה
 1 בסודורי ר' עמרם
 2 בסודורי אשכנזי
 3 האגור ט שם האגור
 4 בית יוסף הרמב"ם
 5 בפירוק מהלכות תפילה
 6 בית יוסף לדעת
 7 רמב"ם ל סוד והאגור
 8 בסיון א בשם הראב"ד
 9 וספר ארחות חיים
 10 האגור בסיון צ"ב בשם
 מהר"י ושכן מנהג
 אשכנז

(יט) לא יאמר שלא עשני גוי שהרי היה גוי מתחלה (אמורתם). והנשים מברכות שעשני כרצוני: ה יאם קדם
 וברך זוקף כפופים קדם שברך מתיר אסורים, (כ) לא (ט) יברכנה: ו ייש נוהגין לברך הנותן ליצה פה, ויאין
 דבריהם גראין, הגה אף (כא) המנהג פשוט בבני האשכנזים (י) [כ] (כב) לאמרה: ז ייש נוהגים לברך ברכות אחרות
 נוספות על (ט) אלו (כג) וטעות הוא בידם: ח פל הברכות האלו אם לא נתחייב באחת מהן, כגון שלא
 שמע קול תרנגול או שלא הלך או לא לבש או לא תגר, יאומר אותה ברכה בלא הזכרת השם. הגה ויש
 אומרים (כד) דאפלו (כה) לא נתחייב בהן (כו) מברך (יט) [ז] אותן, דאין הברכה נוקא על עצמו, אלא מברכין שהקב"ה
 ברא צרכי העולם, וכן המנהג ואין לשנות (סוד ותוספות הרא"ש פרק קמא דפסחים וכל בל): ט לא
 יקרא פסוקים קדם ברכת התורה אף על פי שהוא אומרם דרך תחנונים. ויש אומרים שאין לחוש כיון
 שאינו אומרם אלא דרך תחנונים, וכן לחוש לסברא ראשונה. הגה אבל המנהג כסברא אחרונה שהרי בימי

באר היטב

ושל"ה והב"ח ופרי תוש פסקו שאין לברך ברכה זו כלל רק השנים עבר ואשה, עין
 שם. וכן פסק בתשובת משה יוסף חלק ב סימן ח', והיה ארון העלה להלכה דגר ויכל
 לברך שלא עשני גוי, והמנהג שלא עשני שאשאר גוי, עין שם: (ט) יברכנה. שפיר
 שנתן הדין שזוקף לגמרי, זה בכלל, דמתיר אסורים נתחייב מיד כשיושב. ומחיר"ל
 וב"ח חולקים וסבירא להו דאפלו אם ברה זוקף כפופים יברך מתיר אסורים, ועין בהלכות
 קטנות חלק א סימן י"ו שכתב דעכשו שנהגו לאמרם על הסדר אין קפידא דרביעיה,
 עין שם. אבל הנהגו אברתם וט"ו כתבו להקל בסקס ברכות, עין שם. ועין בתשובת משה
 יוסף חלק ב סימן ח': (י) לאומרה. בפתות כתב, לאומרה בהזכרת שם ויטכות, וכן
 כתב הב"ח, וכן מנהגנו: (יא) אלו. כתב ט"ו, גם מגביה שפלים אין לאומרה. והאומר
 אין גוצרין אותו, אבל ברכת סומך נופלים גוצרין אותו, עין מגן אברתם. ומה שכתב
 הט"ו על הרא"ש כבוד ברוך פרוין כבוד ומברכת בתולים, עין שם. עין בהלכות קטנות
 חלק א סימן רכ"ד ובפרי תוש סימן נ"א: (יב) אותן. ואפלו סומא ותרש, פרי תוש,

יש כלל או לא לצורך לגמרי אינו מברך אותם, וחזן מברכת שעשה לי כל צרכי כש' באב וביום הפסחים שאו הכל אסורים בנעילת הסנדל. ויכשתיה בבית הנכנסת והיה איתא אדם מברך ה"ח
 ברכות, היה יושב וישמע ועונה אחרים אמר, ואף אם היה באמצע התפילה (רוצה לומר, פסוקי דזמרה), היה פוסק ושותק ועונה אמן, ואפלו היה המסדרים רבים כו', עין שם. מבאר מה' דגם
 הפעביר שנה יאמר אף על פי שלא ישן כלל שברך הוא בכלל ה"ח ברכות, ואם פן מסתמא גם אלתי נשמה יש לומר אף על פי שלא ישן כלל, ואדרבה בנה ברכה דמפעביר שנה יש לדקוק
 קצת כיון שאומרה על עצמו הפעביר שנה מעל צני' ותנופה מעל עצמו כו', אם פן כיון שלא ישן כלל הוא אין מקום לאומרה לו, ולא היה קנה לומר שעל מנהגו של עולם הוא מברך, מה
 שאין פן באלתי נשמה שפיר יש לומר שמה שאומר הפעביר נשמות כו' על מנהגו של עולם מברך, ובאלתי רבה הביא דברי העשרת זקנים בקצרה, וצריך עיון. ולכן נראה שיש להביא את
 עצמו לדי' שנה כל שהוא ואם לא יש לשמע אלתי נשמה וברכת הפעביר שנה מאחר וקרי לה שומע בעונה, ובפרט שעונה אמן אחריו. וכתב בשינוי ברכה בשם תשובת למר"י

משנה ברורה

מלביש צרמים נזכר בתוך כדי דיבור ואמר פוקח עורים, לקלי עלמא יצא ידי
 ברכת מלביש צרמים וחזר ומברך פוקח עורים, כי אין הסדר מצבב, וכן הוא
 הדין בכל ברכות השחר, לברך מברכת מתיר אסורים וזוקף כפופים אם הקדים
 ברכת זוקף כפופים ובתוך כדי דיבור סים מתיר אסורים, דאף דלא יצא בזה
 רק ברכה אחת והיא ברכה ראשונה של זוקף כפופים, אפלו הכי לא יברך שוב
 מתיר אסורים [הפרי מגדים בסיון ר"ט]: ו (כא) המנהג פשוט. וכן הסכימו
 האחרונים: (כב) לאומרה. רוצה לומר, בהזכרת שם ומלכות, ואפלו אם היה
 געור כל הלילה גם פן יש לברך אותה, לפי מה שאנו נוהגין היום ככה"ה
 ששקיעין ח' [פרי מגדים]: ז (כג) וטעות הוא. והאומר ברכת סומך נופלים
 גוצרין בו, ולענין ברכת מגביה שפלים עין מגן אברתם, ועין בפרי מגדים
 שכתב דכהיום יש לגעור במי שנהג לאמרה, עין שם: ח (כד) דאפלו עין
 בספר אליה רבא שכתב דברכת אלתי נשמה וברכת הפעביר שנה אין לברך
 אם היה געור כל הלילה, ובפרי מגדים ובשערי תשובה השאירו דבריו בצדדי
 עיון, ומסיק בשערי תשובה דיראה לשמע אלו השתי הברכות מאחר ריבון
 לצאת. (יט) ואם ישן כלילה ששים נשמינו, לקלי עלמא יש לו לברך אותם:
 (כה) לא נתחייב. ואפלו (כ) במדבר שאינו שומע קול תרנגול, מברך. סומא
 (כא) מברך ברכת פוקח עורים, וכן תרש אף שאינו יכול לשמע קול תרנגול
 יוכל לברך ברכת הנותן לשכוי בינה ודרך החיים. ובתני אדם כתב, דתוש
 ימתין מלברך ברכה זו עד שיאיר היום: (כו) מברך אותן. עין לקמן בסיון

הנפש אשר עשו בחרן. ויש חולקין בזה, וטעמם, דלא שיק לומר שעשני,
 דהגוייר לא היה כי אם מצד בחירתו השוכה שבת האמת. ולכלי עלמא
 (טו) יכול לברך שלא עשני עבד וישל עשני אשה, ואף על גב דגוי ויל טפי
 מצבד, אפלו הכי אם היה נולד עבד פן לא היה משחררו רבו והיה נשאר עבד,
 מה שאין פן עתה שהיה הגוייר מלוי כרצון עצמו. ממזר יוכל לברך כל אלו
 הברכות, דישאל גמור הוא, וכן סומא, דקיימא לן דהוא חייב בכל המצות.
 וסקמטם ואגדרוגיטוס דחייבין מספק בכל המצות, לא יאמר שלא עשני אשה.
 דסקת הם [פרי מגדים]: (יט) לא יאמר. עין מגן אברתם ובאר היטב: ה (כ) לא
 יברכנה. שפיר שנתן הדין שזוקף לגמרי, זה בכלל, דמתיר אסורים נתחייב
 מיד כשיושב. ויש חולקים וסבירא להו דאפלו אם ברה זוקף כפופים יברך מתיר אסורים, ועין בהלכות
 קטנות חלק א סימן י"ו שכתב דעכשו שנהגו לאמרם על הסדר אין קפידא דרביעיה,
 עין שם. אבל הנהגו אברתם וט"ו כתבו להקל בסקס ברכות, עין שם. ועין בתשובת משה
 יוסף חלק ב סימן ח': (י) לאומרה. בפתות כתב, לאומרה בהזכרת שם ויטכות, וכן
 כתב הב"ח, וכן מנהגנו: (יא) אלו. כתב ט"ו, גם מגביה שפלים אין לאומרה. והאומר
 אין גוצרין אותו, אבל ברכת סומך נופלים גוצרין אותו, עין מגן אברתם. ומה שכתב
 הט"ו על הרא"ש כבוד ברוך פרוין כבוד ומברכת בתולים, עין שם. עין בהלכות קטנות
 חלק א סימן רכ"ד ובפרי תוש סימן נ"א: (יב) אותן. ואפלו סומא ותרש, פרי תוש,

שער הציצין (טו) מגן אברתם: (יז) מגן אברתם וט"ו ופרי מגדים ודרך החיים ותי אדם: (יח) לקמן בסיון ר"ט בפרי מגדים ובתחייב חיים: (יט) ה"י אדם: (כ) דרך החיים: (כא) פרי מגדים וחדושי
 ר' עקיבא איגרי וליבושי שר ותי אדם ודרך החיים ולא פמחצית השקל ודי אפרים:

5

אע"פ שאין לו שום התחייבות לשמען כי כבר ברכן לעצמו, וכגון שישמע ברכות השחר ושאר ברכות הנהנין והריח והראיה השבת וההודאה, אך בתנא¹³⁰ ששומע היטב מתחילת הכרכה ועד סופה ויענה אמן בכוונה, וכזה אמרין בגמרא (ברכות נ"ג:) גדול העונה אמן יותר מן המברך.

ודע, שהמברך ברכת המצוות על מנת להוציא אחרים, יכול¹³¹ לכוללם בחשבון מאה ברכות אע"פ שהוא כבר יצא ידי חובת המצוה, שעכ"פ מברך הוא, וכל שכן הש"ץ האומר¹³² חזרת הש"ץ, וכמו כן הטועה בתפילתו כאופן שצריך לחזור ולהתפלל יש¹³³ מקום לומר ששני התפילות נכללים לחשבון מאה ברכות.

ועוד יש לציין שיטת רש"י המובאת בכמה ראשונים¹³⁴ שבשעת הדחק אפשר לחשב את

הפיוט אין כאלהינו וכו' כהשלמה ליי"ב ברכות ויש¹³⁵ אומרים שהוא כעשרים ברכות.

נוסח הנשים בברכות גוי ועבד ושעשני כרצונו, והגר לענין שלא עשני גוי

יא. סעי' ד', שו"ע: צריך לברך בכל יום¹³⁶

שלא עשני עובד¹³⁷ כוכבים, שלא עשני עבד,

שלא עשני אשה, וכו', והנשים מברכות שעשני כרצונו. ומנהג הספרדים¹³⁸ לברך ברכה זו בלא

שם ומלכות כיון שלא נזכרה בתלמוד וגם לא בדברי הגאונים, וכן נתפשט¹³⁹ המנהג אצל

הספרדים וחלק מקהילות אשכנזים שהנשים אומרות 'שלא עשני גויה' 'שלא עשני שפחה',

אך המנהג המקובל אצל האשכנזים ברוב¹⁴⁰ המקומות שלא לשנות מנוסח הגמרא וגם הנשים אומרות 'גוי' 'עבד', וכדמצינו כמה פעמים

ברכה חיובית. 130. כן הוא עפ"י הפמ"ג הנזכר, וכדלעיל בשם המג"א לענין ברכות ההפטרה וחזרת הש"ץ, וע"ע פמ"ג סי' קכ"ד מ"ז סק"ט, ובתשובות והנהגות ח"ד סי' קל"ג מביא שאכן הרה"ק מוהרי"א מבעלזא זצ"ל היה מקפיד ביום הכיפורים לשמוע היטב ד' פעמים ברכות השחר מאחרים כדי להשלים מאה ברכות. 131. תהלה לרוד סק"א, מנחת שלמה שם. 132. סידור יעב"ץ, ועיי"ש שמי שביטלנו יהדר בכך בתעניות וביה"כ שיעלה לתורה ולהפטרה ויחזיר הש"ץ, וכשמברך בעצמו עדיפא להשלמת ק

ברכות משמיעה מאחרים (וכמו שנתבאר). 133. שו"ת ארץ צבי ח"א סי' כ"ג, ועיי"ש שתלוי בחקירה אי התפילה הראשונה שהיתה בטעות אינה תפילה או שפיר תפילה היא אלא חוזר משום אי הזכרת מעין המאורע וכדומה, ועיין בזה בס"ק אות ה', ובשם החו"א זצ"ל מובא (מעשה איש פ"ח) שאמר לשואלו דשפיר מועיל להשלמת מאה ברכות. 134. ספר הפרדס סי' א', מחזור ויטרי סי' א', רוקח סי'

שי"ט, שבלי הלקט סי' א' בשם רש"י, אורחות חיים מוסף דשבת סי' ד', כלבו סי' ל"ז, דראשי תיבות אין מ"י נידה - אמן, ואח"כ אומרים ברוך וכו' ואח"כ אתה וכו' ויחד י"ב פעמים מודים להש"ת. 135. כלמ

שם דמחשב כל העשרים כנויים האמורים בשבת זה. 136. ולעיל הערה 29 מבואר מדוע לא די לברך פעם אחת לכל ימי חייו. 137. בענין נוסח ברכה זו לעיל אות ו'. 138. וכהכרעת מטה יהודה סק"ק

עבודת הקודש להחיד"א בקשר גדול סי' ה' אות כ"ג, בן איש חי פ' וישב אות י', כה"ח סקמ"א, משום שלא נזכרה נוסח ברכה זו בתלמודים (ואם כי הנותן ליעף כח מברכין בכל הקהילות כולם ולא כהכרעת השו"ע סעי' ו', היינו משום שהמקובלים סמכו יריהם על ברכה זו לאמרה, עיין בן איש חי שם אות ה'

וכה"ח סקמ"ז), וכן מצינו להכריע גם במקור חיים לחו"י סק"ד, סידור יעב"ץ, משמרת שלום - קוידנוב סי' ח' אות ג', פתחי עולם סק"ז, ובערוה"ש סעי' י"א 'בגמרא לא נזכרה ברכה זו, וכמדומני שלא נהגו לברכה האידנא', ובליקוטי מהר"ח כתב "כבר נתפשט המנהג לברך וכו' ומי נראה דמהיות טוב תאמרנה אחו

הברכה 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. 139. החיד"א בקשר גדול שם, בו איש חי שם, ונוסח זה לנשים מצינו גם בסידור יעב"ץ (אך כותב שיאמרוהו בלא שו"מ, ולא נהגו כן וכפי שהעיר החיד"א שם, דיחיד הוא בזה), סי' מעורר ישינים אות כ"ו, משמרת שלום שם. 140. סתימת כל האחרונים ונושאי

כלי השו"ע, וכמ"ש באשל אברהם בוטשאטש לא ראיתי בשום ספר שהנשים יברכו שפחה במקום עבד, ובכמה פוסקים מצינו בלשון עבד כלול גם שפחות וכו', ובסי' מרא דשמעתא (מנהגי הגרמ"א פריינד זצ"ל

בפסוקים ובחז"ל שהוא שם עצם וכולל גם זכרים וגם נקבות, וכן אומרות 'שעשני כרצונך' בשם ומלכות, וכדברי הטור וסתימת השו"ע וכל נושאי כליו והמשנ"ב בכללם שלא העירו כלום על כך, וכך יש לנהוג לכל מי שאין קבלה מבוררת בידו לנהוג אחרת.

ברכות אחרות נוספות על אלו, וטעות בידם והכוונה לענין מסורת קדומה במקצת המקומות לברך 'סומך נופלים' 'מגביה שפלים', ולענין מגביה שפלים מצינו לב"ח ועוד אחרונים שאין¹⁴⁴ למחות ביד המברך, ואם כי אין לנו אחר הכרעת הפוסקים והמשנ"ב שלא לברך, מכל מקום יוכל¹⁴⁵ לשמש כעצה לימלט כשנכשל והתחיל בברכה לבטלה או ברכה שאינה צריכה וכשהגיע ל'מלך העולם' נזכר שטעה, יוכל לסיים 'מגביה שפלים' ולכוין לצאת ידי אלו שסמכו ידיהם על ברכה זו.

ומש"כ ברמ"א לענין גר שלא יברך שלא עשני גוי. כבר כתבו גדולי¹⁴¹ הפוסקים שאם הוצה רשאי לברך, בהסתמך על דברי המקובלים שברכות אלו בכל יום הם, על כך שבבילה לא נדבק בו נשמת גוי או עבד או אשה, וגם¹⁴² ידוע שבכל גר צדק כבר מעת הורתו ולידתו קיימת בנשמתו ניצוץ של קדושה שגורמת לו להתגיר, ועל זה מודה 'שלא עשני גוי' שלהם אין ניצוץ כזה.

'שעשה לי כ"צ' במ"ב יוה"כ ואבל, וברכה לפומא חרש ומשותק

סעי' ה', שו"ע: אם קדם ובירך זוקף כפופים קודם שבירך מחיר אסורים לא יברכנה. בענין זה ובמש"כ כאן במשנ"ב עיין לעיל אות ג'.

יג. סעי' ח', שו"ע: כל הברכות האלו אם לא נתחייב באחת מהן כגון שלא שמע קול תרנגול או שלא הלך או לא לבש זכר' אומר אותה בלא הזכרת השם. רמ"א: ויש אומרים דאפילו לא נתחייב בהן מברך אותן דאין הברכה דווקא על עצמו אלא מברכין שהקב"ה ברא צרכי העולם, וכן המנהג ואין לשנות. וכבר¹⁴⁶ פשטה ההוראה גם בקרב הספרדים לפסוק בזה כדעת הרמ"א וכדעת רבינו האר"י ז"ל, ולכן פסקינן שגם¹⁴⁷ מי שאינו לובש מנעלים (כגון האבל)

בענין 'סומך נופלים' ו'מגביה שפלים' יב. סעי' ו', שו"ע: יש נוהגין לברך הנותן ליעף כח ואין דבריהם נראים. רמ"א: אך המנהג פשוט בבני האשכנזים לאומרה. וכהיום¹⁴³ נוהגין בברכה זו בכל קהילות הקודש גם הספרדים, ועיין עוד לעיל הערה 27 בענין ברכה זו. ומש"כ בשו"ע סעי' ז': יש נוהגים לברך

אות כ"ו שכן יש להורות, וכן המנהג הפשוט. 141. מג"א סק"י, שו"ע הרב סעי' ד', שלחן הטהור סעי' ה', כה"ח סק"ב בשם מצת שימורים ועוד. 142. הג' נזירות שמשון על הט"ז סק"ה. ואם הורתו שלא בקדושה אך לידתו בקדושה הברכה הפר"ח סק"י שיברך, ואף שהפמ"ג מ"ז סק"ה מסתפק בזה, בצירוף המתירים בכל ענין שפיר דמי. 143. וכדלעיל הערה 138. 144. עיין א"ר סק"א בשם בה"ג שיש לברך בכל יום מגביה שפלים, וכותב עליו שידוע שכל דבריו דברי קבלה הם, ובשלחן הטהור סעי' ז' דביותר אם אירע לו איזה ענין שהקב"ה סמכו ועזרו משונאיו או הגביהו משפלותו, עי"ש ובס"ו ו' זר זהב סק"ד. 145. משמרת שלום ס"י ח' ס"ק ד', ועי"ש שמ"מ יאמר אח"כ בשכמל"ו. 146. פרי"ח סק"ח "כבר נתפשט המנהג לאמרן בין נתחייב בין לא נתחייב כמ"ש בהג"ה וכו"כ המקובלים", ברכ"י סק"ב, שו"ת רב פעלים ח"ב ס"י ח', כה"ח סקמ"ט בשם פוסקים רבים. 147. סידור יעב"ץ, החיד"א בקשר גודל ס"י ה' אות י"ט, וכן בשע"ת סוף סק"ז בשמו, כה"ח סק"ז בשם הרבה פוסקים. והנה יש לציין עמדת החזו"א זצ"ל (בשיטת הגר"א ז"ע) שחשש לדעת השו"ע ודעימיה שאין לברך אפי"כ נתחייב בברכה זו ולכן היה מורה לאבל שלא לברך שעשה לו כל צרכי, וכן להולה אם אינו לובש מנעליו (של עור), או כשאינו לובש בגדיו

רכות
136
עבד,
שעשני
בלא
ם לא
אצל
הנשים
ופחה,
רוב¹⁴⁰
הנשים
פעמים
חזרות
מורה"א
השלים
זביכלחו
למת ק
בחקיה
הזכרת
(שאמר
זוקף ס'
כות א'
13. כלב
די לברך
ה' סק'
א. משו
כההנה
אות
ידנוב,
זו לבר
רנה א'
נוטה
די"א ש'
ם ונר
קום ע'
יינד ז'
ז' ז'
ז' ז'